

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد
اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم آناهیتا دشتی
تحت عنوان: «بررسی میزان استناد پایگاه های اطلاعاتی تمام متن در پایان نامه های کارشناسی
ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه های دولتی شهر تهران بین سالهای ۱۳۸۸-۱۳۸۴» از نظر
فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر فاطمه زندیان	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر محمد حسن زاده	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر سعید رضایی	دانشیار	
۴- استاد ناظر	دکتر نجلا حریری	دانشیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی دکتر: دکتر محمد حسن زاده		استادیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی است که در سال ۱۳۹۰ در دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب دکتر فاطمه زند ، مشاور جناب آقای دکتر محمد حسن زاده از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب آناهیتا دشتی دانشجوی رشته: علوم کتابداری و اطلاع رسانی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: آناهیتا دشتی

تاریخ و امضا:

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه می باشد، باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده مدیریت و اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد
رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

بررسی میزان استناد به پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌های
کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه‌های
دولتی شهر تهران بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸

آناهیتا دشتی

استاد راهنما:

دکتر فاطمه زندیان

استاد مشاور:

دکتر محمد حسن زاده

تیرماه ۱۳۹۰

تقدیم بہ

پدر و مادر عزیزم

و، ہمسرا مہربانم

تقدیر و تشکر:

الکون که بیهاری خداوند متعال نگارش این پایان نامه به پایان رسیده است وظیفه خود می دانم که از راهنمایی های ارزنده

استاد بزرگوارم سرکار خانم دکتر زندیان که در تمام مراحل انجام و تدوین این پایان نامه کمال مساعدت و همکاری را باینده

داشته اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

همچنین ضروری می دانم که از راهنمایی های مفید و ارزشمند استاد مشاور، جناب آقای دکتر حسن زاده تشکر و قدردانی

نمایم.

از یاری و تشویق همسر و دوستان مهربانم، خانم های المیرا کریمی و نسیرین حسینی بی نهایت سپاسگزارم.

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی میزان استناد به پایگاه‌های تمام متن در پایان‌نامه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ می‌باشد. بدین منظور تعداد ۹۹۵۲ استناد مربوط به ۱۷۲ پایان‌نامه موجود در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات مورد نیاز پژوهش با مشاهده حضوری منابع و مآخذ پایان‌نامه‌ها و با استفاده از سیاهه واریسی گردآوری شد. در این پژوهش از روش کتاب‌سنجی و از فن تحلیل استنادی استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شد. جهت تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شد.

نتایج بدست آمده نشان داد که تنها ۴۹۹ (۵/۰۱٪) از ۹۹۵۲ استناد، استناد به پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن بوده است. با استفاده از قانون برادفورد، پایگاه‌های Proquest, Irandoc, Emerald و Sciencedirect به عنوان پایگاه‌های هسته در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی معرفی شدند.

برای آزمون تفاوت بین میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها به تفکیک هر پایگاه، هر دانشگاه و هر موضوع، از آزمون تحلیل واریانس و برای آزمون تفاوت بین میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها به تفکیک زبان از جدول استفاده شد. همچنین برای آزمون رشد صعودی میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها بر اساس زمان، از آزمون T استفاده شد. با توجه به نمرات F و P بدست آمده از آزمون تحلیل واریانس بین میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها به تفکیک هر پایگاه، هر دانشگاه و هر موضوع، تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین با توجه به نتایج ۸۱/۹۶٪ استنادها به پایگاه‌ها به زبان انگلیسی و تنها ۱۸/۰۴٪ استنادها به زبان فارسی است، در نتیجه میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها به تفکیک زبان یکسان نیست. نمرات T و P نشان داد که میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در پایان‌نامه‌ها بر اساس زمان، رشد صعودی نداشته است.

کلید واژه‌ها: تحلیل استنادی، پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن، پایان‌نامه‌ها، علوم کتابداری و اطلاع-

رسانی، دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

فهرست مندرجات

فصل ۱: مقدمه و کلیات طرح

۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ بیان مسئله	۴
۳-۱ اهمیت پژوهش	۷
۴-۱ اهداف پژوهش	۸
۵-۱ تعاریف عملیاتی	۹
۶-۱ پرسش‌های اساسی پژوهش	۱۰
۷-۱ فرضیه‌های پژوهش	۱۱
۸-۱ محدودیت‌های پژوهش	۱۲

فصل ۲: چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲ مقدمه	۱۴
۲-۲ پژوهش	۱۴
۱-۲-۲ منطق پژوهش	۱۶
۲-۲-۲ کارکردهای پژوهش	۱۶
۳-۲-۲ موارد پژوهش	۱۷
۴-۲-۲ تحقیقات دانشگاهی	۱۸
۵-۲-۲ اهمیت ارزیابی پایان‌نامه‌ها	۱۹
۳-۲ شیوه‌های فنی اندازه‌گیری در علم کتابداری	۲۱
۱-۳-۲ اطلاع‌سنجی	۲۳
۲-۳-۲ کتابخانه‌سنجی	۲۶
۳-۳-۲ وب‌سنجی	۲۸
۴-۳-۲ علم‌سنجی	۲۹
۵-۳-۲ کتاب‌سنجی	۳۱
۱-۵-۳-۲ مبنای اصطلاح کتاب‌سنجی	۳۶
۲-۵-۳-۲ تاریخچه کتاب‌سنجی	۳۷
۳-۵-۳-۲ اهداف کتاب‌سنجی	۳۹
۴-۵-۳-۲ کاربردهای کتاب‌سنجی	۴۰
۵-۵-۳-۲ قوانین کتاب‌سنجی	۴۳
۶-۵-۳-۲ فنون کتاب‌سنجی	۴۶
۷-۵-۳-۲ محاسن کتاب‌سنجی	۴۷

۴۷.....	۲-۳-۵-۸ محدودیت های کتاب سنجی
۴۸.....	۲-۴ استناد و تحلیل استنادی
۵۰.....	۲-۴-۱ استناد
۵۱.....	۲-۴-۱-۱ تاریخچه استناد
۵۲.....	۲-۴-۱-۲ عناصر استناد
۵۲.....	۲-۴-۱-۳ انواع استناد
۵۳.....	۲-۴-۱-۴ دلایل استناد
۵۵.....	۲-۴-۱-۵ فواید استناد
۵۵.....	۲-۴-۱-۶ محدودیتها و آسیبهای استناد
۵۷.....	۲-۴-۲ تحلیل استنادی
۵۹.....	۲-۴-۲-۱ تاریخچه تحلیل استنادی
۶۰.....	۲-۴-۲-۲ اهداف تحلیل استنادی
۶۱.....	۲-۴-۲-۳ انواع تحلیل استنادی
۶۴.....	۲-۴-۲-۴ کاربردهای تحلیل استنادی
۶۶.....	۲-۴-۲-۵ مزایای تحلیل استنادی
۶۷.....	۲-۴-۲-۶ کاستیهای تحلیل استنادی
۶۹.....	۲-۴-۲-۷ برخی شاخصهای مورد سنجش در تحلیل استنادی
۶۹.....	۲-۵-۵ پایگاه اطلاعاتی
۶۹.....	۲-۵-۱ تعریف پایگاه اطلاعاتی
۷۱.....	۲-۵-۲ تاریخچه پایگاههای اطلاعاتی
۷۲.....	۲-۵-۳ عناصر پایگاههای اطلاعاتی
۷۳.....	۲-۵-۴ انواع پایگاههای اطلاعاتی
۷۶.....	۲-۵-۵ مزایا و معایب پایگاههای اطلاعاتی
۷۷.....	۲-۵-۶ هزینه-سودمندی پایگاههای اطلاعاتی
۷۸.....	۲-۵-۶-۱ اندازهگیری هزینه سودمند
۷۸.....	۲-۵-۶-۲ معیارهای ارزیابی منافع یک پایگاه
۷۹.....	۲-۶ چارچوب مفهومی تبیین کننده پژوهش
۸۰.....	۲-۷ مروری بر پژوهشهای انجام شده
۸۰.....	۲-۷-۱ پژوهشهای انجام شده در ایران
۸۴.....	۲-۷-۲ پژوهشهای انجام شده در خارج
۸۸.....	۲-۷-۳ استنتاج از پژوهشهای انجام شده

فصل ۳: روش شناسی پژوهش

۹۱.....	۳-۱ جامعه پژوهش
---------	-----------------

۲-۳	روش پژوهش	۹۱
۳-۳	روش گردآوری داده‌ها	۹۱
۴-۳	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۹۷

فصل چهارم: ارائه یافته‌ها

۱-۴	مقدمه	۹۹
۲-۴	ارائه توصیفی یافته‌ها	۹۹
۱-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس دانشگاه	۱۰۰
۲-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس موضوع	۱۰۲
۳-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس تاریخ دفاع	۱۰۹
۴-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس زبان اسنادها	۱۱۰
۵-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس قالب اسنادها	۱۱۲
۶-۲-۴	توصیف یافته‌ها بر اساس پایگاه‌ها	۱۱۶
۳-۴	تحلیلی یافته‌ها	۱۲۲
۱-۳-۴	پاسخ به پرسش‌های اساسی پژوهش	۱۲۳
۲-۳-۴	آزمون فرضیه‌های پژوهش	۱۳۱

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱-۵	مقدمه	۱۳۸
۲-۵	نتیجه‌گیری و تحلیل نتایج	۱۳۸
۳-۵	پیشنهاد‌های اجرایی	۱۴۱
۴-۵	پیشنهاد‌هایی برای پژوهش‌های آتی	۱۴۲

فهرست منابع و مآخذ

منابع فارسی	۱۴۴
منابع انگلیسی	۱۵۰

پیوست

پیوست ۱: سیاهه واریسی پژوهش

فهرست جداول

جدول ۱-۴	توزیع پایان نامه‌ها و اسنادها به تفکیک دانشگاه‌ها	۱۰۰
جدول ۲-۴	توزیع موضوع‌ها به تفکیک دانشگاه	۱۰۲
جدول ۳-۴	توزیع موضوع‌ها به تفکیک تاریخ دفاع	۱۰۴
جدول ۴-۴	توزیع موضوع‌ها به تفکیک زبان	۱۰۶
جدول ۵-۴	توزیع موضوع‌ها به تفکیک قالب اسنادها	۱۰۸
جدول ۶-۴	توزیع تاریخ دفاع به تفکیک دانشگاه	۱۱۰
جدول ۷-۴	توزیع زبان اسنادها	۱۱۱
جدول ۸-۴	توزیع زبان اسنادها به تفکیک دانشگاه	۱۱۲
جدول ۹-۴	توزیع قالب اسنادها	۱۱۳
جدول ۱۰-۴	توزیع قالب اسنادها به تفکیک دانشگاه	۱۱۴
جدول ۱۱-۴	توزیع قالب اسنادها به تفکیک تاریخ دفاع	۱۱۵
جدول ۱۲-۴	توزیع پایگاه‌های مورد استناد به تفکیک دانشگاه	۱۱۷
جدول ۱۳-۴	توزیع پایگاه‌های مورد استناد به تفکیک موضوع	۱۱۹
جدول ۱۴-۴	توزیع پایگاه‌های مورد استناد به تفکیک تاریخ دفاع	۱۲۱
جدول ۱۵-۴	میزان استناد به پایگاه به تفکیک پایگاه‌ها	۱۲۳
جدول ۱۶-۴	میزان استناد به پایگاه‌ها به تفکیک دانشگاه	۱۲۵
جدول ۱۷-۴	میزان استناد به پایگاه‌ها به تفکیک موضوع	۱۲۷
جدول ۱۸-۴	میزان استناد به پایگاه‌ها به تفکیک تاریخ دفاع	۱۳۰
جدول ۱۹-۴	تحلیل واریانس (ANOVA) فرضیه ۱	۱۳۱
جدول ۲۰-۴	تحلیل واریانس (ANOVA) فرضیه ۲	۱۳۲
جدول ۲۱-۴	تحلیل واریانس (ANOVA) فرضیه ۳	۱۳۳
جدول ۲۲-۴	میزان استناد به پایگاه‌ها به تفکیک زبان استناد	۱۳۴
جدول ۲۳-۴	آزمون T مستقل	۱۳۵

فهرست نمودارها

- نمودار ۴-۱ میزان استناد به تفکیک دانشگاه ۱۰۱
- نمودار ۴-۲ تعداد پایان نامه ها به تفکیک دانشگاه ۱۰۱
- نمودار ۴-۳ توزیع موضوع ها به تفکیک دانشگاه ۱۰۳
- نمودار ۴-۴ توزیع موضوع ها به تفکیک تاریخ دفاع ۱۰۵
- نمودار ۴-۵ توزیع موضوع ها به تفکیک زبان ۱۰۷
- نمودار ۴-۶ توزیع موضوع ها به تفکیک قالب استنادها ۱۰۹
- نمودار ۴-۷ توزیع زبان استنادها ۱۱۱
- نمودار ۴-۸ توزیع قالب استنادها ۱۱۳
- نمودار ۴-۹ توزیع قالب استنادها به تفکیک دانشگاه ۱۱۴
- نمودار ۴-۱۰ توزیع قالب استنادها به تفکیک تاریخ دفاع ۱۱۶
- نمودار ۴-۱۱ توزیع پایگاه های مورد استناد به تفکیک دانشگاه ۱۱۸
- نمودار ۴-۱۲ توزیع پایگاه های مورد استناد به تفکیک موضوع ۱۲۰
- نمودار ۴-۱۳ توزیع پایگاه های مورد استناد به تفکیک تاریخ دفاع ۱۲۲
- نمودار ۴-۱۴ میزان استناد به پایگاه به تفکیک پایگاه ها ۱۲۴
- نمودار ۴-۱۵ میزان استناد به پایگاه ها به تفکیک دانشگاه ۱۲۶
- نمودار ۴-۱۶ میزان استناد به پایگاه ها به تفکیک موضوع ۱۲۸
- نمودار ۴-۱۷ میزان استناد به پایگاه ها به تفکیک زبان استناد ۱۲۹
- نمودار ۴-۱۸ میزان استناد به پایگاه ها به تفکیک تاریخ دفاع ۱۳۰
- نمودار ۴-۱۹ میزان استناد به پایگاه ها به تفکیک زبان استناد ۱۳۴
- نمودار ۴-۲۰ میزان استفاده از پایگاه های اطلاعاتی در طی سال های ۱۳۸۴-۱۳۸۸ ۱۳۵

فصل اول

مقدمه و کلیات طرح پژوهش

۱-۱ مقدمه

گسترش فزاینده‌ی دانش بشری و تخصصی شدن علوم اگرچه باعث پیدا شدن رشته‌های تخصصی و عمیق اطلاعات در زمینه‌های موضوعی خاص گردیده است، لیکن حجم روز افزون اطلاعات در قالب‌های گوناگون اعم از کتاب، مجله، گزارش و غیره را که اصطلاحاً منابع اطلاعاتی^۱ نام می‌نهند به دنبال داشته است. امروزه حتی دانشمندان و متخصصان در یک رشته‌ی موضوعی مشخص، قادر به مطالعه و بررسی همه‌ی منابع اطلاعاتی حوزه خود نمی‌باشند. علاوه بر این، کتابداران کتابخانه‌ها، علیرغم کوشش‌هایی که نسبت به جمع آوری کلیه‌ی منابع در زمینه‌ی موضوعی خاص خود مبذول می‌دارند هرگز نمی‌توانند مدعی تامین جامع نیازهای جامعه‌ی استفاده‌کنندگان خود باشند. از سوی دیگر، جمع آوری حداکثر منابع موجود در زمینه موضوعی خاص از اهمیت والایی برخوردار است (فخاری، ۱۳۷۳).

ما در عصر اطلاعات زندگی می‌کنیم. پیشرفت‌های علمی و فنی به طور غیر قابل باوری تنش‌ها و فشارهایی را بر جوامع امروزی تحمیل کرده است. اطلاعات تولید شده در جهان به قدری زیاد است که ما را با انفجار اطلاعات، آلودگی اطلاعات و رشد بیش از حد اطلاعات مواجه ساخته است. فرایند اطلاعات شامل ارتباطات، توزیع، دستیابی و بهره‌برداری از اطلاعات به ویژه در زمینه‌های علوم و فناوری می‌گردد.

¹ Information Source

ضرورت کنترل، هدایت و نظام بخشیدن به فرایند اطلاعات، ایجاب می‌نماید که بیش از پیش به مدیریت اطلاعات در جوامع امروزی توجه شود (مهدوی، ۱۳۷۹).

با افزایش حجم اطلاعات در قرن ۲۱ سوالی که مطرح می‌شود این است که چگونه می‌توان موثرترین ارتباط را بین محتوای مجموعه و مراجعان به کتابخانه برقرار کرد.

کتابداران سال‌ها بر این باور بودند که رابطه مثبت و مستقیم بین حجم دانش مکتوب و بهره دهی آن وجود دارد " نظریه هر چه بیشتر بهتر". یعنی بین کمیت و مفید واقع شدن رابطه مثبتی برقرار است. اما تولید فراوان متون، کمبود فضا، بودجه و نیروی انسانی، کتابداران را واداشت تا بدون تاکید بر کمیت، موثرترین ارتباط را بین محتوای مجموعه و مراجعان برقرار سازند.

امروزه ارزیابی تحقیقات علمی به طور فزاینده‌ای رو به گسترش است و بیش از پیش بر اهمیت آن افزوده می‌گردد. در این میان جریان بهره‌وری از اطلاعات یکی از اهداف عمده‌ی ارزیابی‌هاست. در این فضای جدید تحقیقاتی، اطلاعات استنادی یکی از جنبه‌های مهم ارزیابی فعالیت‌های تحقیقاتی می‌باشد. هر منبع یا محمل اطلاعاتی نظیر مقالات، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و غیره که در تهیه‌ی یک اثر تحقیقی مورد استفاده قرار گرفته باشد نوعی استناد تلقی می‌گردد. پایان‌نامه‌ها به عنوان یکی از بهترین منابع تحقیقاتی نه تنها علائم و مسیر ارزشی درباره منابع در یک زمینه موضوعی خاص فراهم می‌نمایند، بلکه می‌توانند مدارک مهمی مبنی بر این که چه نوع مواد تحقیقاتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، ارائه دهند.

تحلیل استنادی همچون ابزاری برای اندازه گیری حلقه‌های ارتباط در جامعه شناسی علم مورد استفاده قرار می‌گیرد (کومار، ۱۳۷۴). تحلیل استنادی در مطالعات کتابداری و اطلاع رسانی بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد. حسن مطالعه استنادی این است که پدیده‌ها از دور مورد سنجش قرار می‌گیرند و داده‌ها به سادگی جمع آوری می‌شوند. یکی از حوزه‌هایی که در آن تحلیل استنادی مورد استفاده قرار

می‌گیرد، ارزیابی عملکرد تحقیقاتی گروه‌های آموزشی، موسسات تحقیقاتی و یکایک اعضای هیات علمی و دانشجویان است (راجستر، ۱۳۷۵).

۱-۲ بیان مسئله

یکی از نوشتارهای تحقیقاتی که نقش قابل توجهی در تولید اطلاعات علمی ایفا می‌کند پایان‌نامه‌ها هستند. این متون گرچه نخستین پژوهش جدی دانشجویان محسوب می‌شود ولی به مثابه نقطه عطف و آغازی جهت استحصال مهارت‌های لازم برای اقدام به پژوهش‌های آتی به شمار می‌رود. تدوین پایان‌نامه‌ها فرصت مغتنمی است که دانشجویان بوسیله آنها ضمن ارزیابی توانایی‌های خود، امکان بهره‌گیری از مجموعه آموخته‌ها و یافته‌های دوران تحصیل و ارائه آنها در قالبی نو را می‌یابند.

ولی آنچه پایان‌نامه‌ها را از سایر متون متمایز می‌نماید، پرداختن به موضوع‌های بدیع و ارائه نگرش‌های نو می‌باشد. بدین سان مسائل و موضوع‌های مطرح شده در متون پایان‌نامه‌ها غالباً بکر و دست اول می‌باشد و بر این اساس نگرش‌ها و دریافتهای ارائه شده توسط آنها در نوع خود منحصر بفرد تلقی می‌شوند. این امر صرفاً به این دلیل است که اصولاً پایان‌نامه‌ها به بررسی موضوعات با عمق بیشتری پرداخته و به آنها تخصصی‌تر می‌نگرند، به این جهت پایان‌نامه‌ها همواره در زمره منابع اصیل تحقیقات به شمار می‌آیند و به عنوان یکی از ابزار و وسائل پژوهشی دانشجویان و دانش پژوهان محسوب می‌شوند (سبکتکین، ۱۳۷۴).

نویسنده پایان‌نامه در کار تحقیق خود برای یافتن سابقه کار یا شواهد تحقیق، متون و منابعی را جستجو و مورد استفاده قرار می‌دهد که گاه از چشم دیگران دور می‌ماند، چنانچه فهرست منابع مورد استفاده پایان‌نامه‌ها، منبعی با ارزش برای آگاهی نسبت به متون مربوط به موضوع کاملاً محدود است. از این رو مهم است که پایان‌نامه‌ها را از دو دیدگاه مورد توجه قرار دهیم، یکی به عنوان مدرک مفید پژوهش

به اعتبار متن تحقیق و دیگری به مثابه نوعی کتابشناسی تخصصی به اعتبار فهرست ماخذ پایانی آن (حری، ۱۳۷۲).

رشد تصاعدی تولید اطلاعات و افزایش بهای منابع اطلاعاتی و از طرف دیگر کاهش بودجه کتابخانه‌ها در سال‌های اخیر، موجب گشته تا کتابخانه‌ها از بین انبوه اطلاعات دست به انتخاب بزنند. یکی از منابع اطلاعاتی که امروزه در سطح وسیع استفاده می‌گردد، پایگاه‌های اطلاعاتی هستند (اخوتی، ۱۳۸۶). پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن به عنوان یکی از انواع منابع اطلاعاتی که در پژوهش‌های علمی مورد استفاده قرار می‌گیرند و همچنین کتابخانه‌ها برای خرید و یا اشتراک آنها هزینه‌های بالایی را متحمل می‌شوند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند.

تحلیل استنادی یکی از روش‌های معتبر کتابسنجی است که به ارزیابی متون علمی بر اساس بررسی استنادهای تعلق گرفته به متون می‌پردازد (عصاره، ۱۳۷۷) و به گفته کلارک، تحلیل استنادی ابزار ارزشمندی است برای ارزیابی مشارکت دانشمندان (نقل از اخوتی، ۱۳۸۶).

تحلیل استنادی کاربردهای بسیاری دارد که از سال ۱۹۶۳ استفاده‌های گوناگونی از آن شده که پژوهشگران را در مواردی عمده همچون: بهبود کنترل کتابشناختی متون رشته‌های مختلف، تعیین منابع هسته، گروه بندی منابع، پیش بینی روند انتشارات، تبیین الگوی استفاده از انواع منابع در فهرست منابع و مآخذ و سیاستگذاری برای مجموعه سازی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی، کشف گرایش نویسندگان در استفاده از منابع متفاوت اطلاعاتی، تعیین میزان روزآمدی منابع مورد استفاده در آثار نویسندگان و تعیین مجله‌ها، کتاب‌ها و نویسندگان پراستناد یاری می‌دهد (عبدالمجید، ۱۳۸۶). تحلیل استنادی در مطالعات کتابداری و اطلاع رسانی بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد. حسن مطالعه استنادی این است که پدیده‌ها از دور مورد سنجش قرار می‌گیرند و داده‌ها به سادگی جمع آوری می‌شوند. یکی از حوزه‌هایی که در آن

تحلیل استنادی مورد استفاده قرار می‌گیرد، ارزیابی عملکرد تحقیقاتی گروه‌های آموزشی، موسسات تحقیقاتی و یکا یک اعضای هیات علمی است (راچستر، ۱۳۷۵).

علوم کتابداری و اطلاع رسانی یکی از رشته‌هایی است که محققین آن در پژوهش‌های خود از پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده می‌کنند، بدین منظور در این تحقیق پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی به عنوان نمونه‌ای از پژوهش‌های این رشته مورد بررسی قرار گرفتند تا میزان استفاده از پایگاه‌های مربوط به رشته در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه‌های دولتی (دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) شهر تهران که عبارت اند از: دانشگاه الزهراء، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تهران، دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه علوم پزشکی تهران مشخص و پایگاه‌های هسته در این رشته معرفی شده‌اند.

انتشار روزافزون، تقاضای گسترده کاربران، و امتیازات خاص پایگاه‌های اطلاعاتی از یک سو و قیمت رو به افزایش و بودجه محدود کتابخانه‌ها و مهم‌تر از همه نیازی که متخصصان بخش سفارشات، جهت بالا بردن کیفیت خدمات و فراهم کردن اطلاعات مورد نیاز مراجعان احساس می‌کنند، آن‌ها را وادار می‌سازد تا خود را به گونه‌ای با این متغیرها سازگار کنند. لذا به کتابداران توصیه می‌شود که با توجه به اهمیت پایگاه‌های اطلاعاتی برای کتابخانه‌ها و با توجه به این که اشتراک و یا قطع اشتراک هر پایگاه اطلاعاتی غالباً با مشکل همراه است، قبل از هر اقدامی، اطلاعات آماری استفاده از مجموعه خود را در اختیار داشته باشند و انتخاب خود را بر پایه اصول علمی بنیان گذارند. از جمله روش‌های علمی در ارزیابی پایگاه‌های اطلاعاتی بررسی تعداد دفعات استفاده آن‌هاست، چرا که مجموعه خوب مجموعه‌ای است که جامعه استفاده کننده از آن استفاده کند و بتواند نیازهای اطلاعاتی خود را از طریق آن رفع کند.

با توجه به آن چه گفته شد و اهمیت فرایند انتخاب و فراهم آوری منابع در کتابخانه‌ها می‌توان در حوزه علم کتابداری و اطلاع رسانی با استفاده از تحلیل استنادی که یکی از روش‌های کتاب‌سنجی است کار انتخاب و سفارش و تهیه منابع را به سمتی سوق داد که تامین کننده اهداف کتابداران در کتابخانه‌ها بویژه کتابخانه‌های تخصصی باشد. بر همین اساس در این تحقیق میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در منابع و ماخذ پایان نامه‌های کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه های دولتی شهر تهران را بررسی نموده ایم تا با استفاده از نتایج بدست آمده، پایگاه های اطلاعاتی تمام متن هسته در رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی شناسائی شود و راهنمایی برای مسئولان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی در انتخاب و تهیه این نوع پایگاه‌ها باشد.

۳-۱ اهمیت پژوهش

اعتبار پایان‌نامه‌ها از دو نظر مورد توجه می‌گیرد، یکی ماهیت مسأله مورد تحقیق دیگر منابع و ماخذ مورد استفاده. دانشجو ناگزیر است برای یافتن سابقه کار، یا شواهد تحقیق، متون و منابعی را جستجو نماید و مورد استفاده قرار دهد که گاه از چشم دیگران دور می‌ماند (رضا زاده، ۱۳۸۷).

ماهیت منابع از لحاظ دست اول و دست دوم بودن و روی آوردن دانشجو به اسناد و مدارکی که شناسایی و دستیابی به آن‌ها بعضاً به دشواری صورت گرفته است، سبب می‌شود که فهرست مأخذ پایان‌نامه‌ها منبع بسیار با ارزشی برای آگاهی نسبت به متون مربوط به موضوعی کاملاً محدود باشد. به همین دلیل در معرفی کتابشناسی‌هایی که استفاده از آن‌ها را مفید، بلکه ضروری می‌دانند، فهرست مأخذ پایان‌نامه‌ها در صدر منابع مورد توصیه قرار می‌گیرد. اغلب این رساله‌ها مبتنی بر نوع خاصی از شیوه‌های تحقیقی در موضوعی ویژه تحت راهنمایی و مشورت اساتید مجرب به نگارش در می‌آید از طرفی ویژگی ژرف نگری و تنگ بودن دامنه کار، سبب شده است تا پایان‌نامه‌ها را از دو دیدگاه در رشته‌های مختلف